

efekty wdrażania krajowych programów uzyskane były w sytuacji dużego zaangażowania związków hodowców i innych podmiotów, przy równoczesnym finansowaniu tych prac ze środków publicznych. Stąd też ważne jest promowanie współpracy, koordynacji i szerokiego uczestnictwa w tych działaniach.

Podobne wnioski można wyciągnąć na podstawie ankiety przeprowadzonej przez IZ-PIB. Wiele projektów i inicjatyw realizowanych było przy udziale kilku podmiotów, w partnerstwie, np. między UM i ODR, między związkami hodowców i IZ-PIB, czy między związkami hodowców a innymi jednostkami badawczymi. Jest oczywiste, że pełne zaangażowanie wszystkich podmiotów związanych z hodowlą i produkcją zwierzęcą jest kluczowe dla skutecznego wdrażania Krajowej Strategii i Planu Działań, które zostały przecież wypracowane i przyjęte przy szerokim udziale środowiska.

Jednocześnie, dialog i szeroko zakrojone działania edukacyjne są niezbędne dla uzyskania akceptacji społecznej dla idei ochrony różnorodności biologicznej w rolnictwie, a szczególnie ochrony zagrożonych ras zwierząt gospodarskich. Świadomość znaczenia i poparcie tych prac przez konsumentów powinno znaleźć odbicie w ich codziennych wyborach i wzmocnić zapotrzebowanie na produkty i usługi, jakich dostarczają rasy rodzime.

Jesteśmy przekonani, że przeprowadzone ankiety dostarczyły wielu informacji i inspiracji, którymi chcieliśmy się po-

dzielić, jednocześnie zapowiadając przeprowadzenie podobnego działania w 2018 roku.

Literatura: 1. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture FAO, Rome (<http://www.fao.org/3/a-a1404e.pdf>). 2. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture FAO, Rome (tłumaczenie Wiad. Zoot., R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny). 3. FAO, 2009 – Preparation of national strategies and action plans for animal genetic resources. FAO Animal Production and Health Guidelines. No. 2. Rome. 4. Kostrzewska H., Krupiński J., Martyniuk E., 2008 – Światowy Plan Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt – nowe perspektywy ochrony bioróżnorodności zwierząt gospodarskich. Wiad. Zoot., R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny, XI-XV. 5. Leroy G., Baumung R., Notter D., Verrier E., Wurzinger M., 2017 – Stakeholder involvement and the management of animal genetic resources across the world. Livestock Science (<http://dx.doi.org/10.1016/j.livsci.2017.02.018>). 6. Martyniuk E., Chelmińska A., Krupiński J., 2016 – Analysis of stakeholders' implementation of the National Strategy for sustainable utilisation and conservation of animal genetic resources in Poland. Ann. Warsaw Univ. Life Sci. – SGGW, Anim. Sci. 55 (2), 197-207. 7. MRiRW, 2008 – Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 czerwca 2008 roku w sprawie podmiotu upoważnionego do realizacji zadań w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (Dz.U. nr 108 poz. 691). 8. MRiRW, 2013 – Krajowa strategia zrównoważonego użytkowania i ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (http://www.izoo.krakow.pl/zalaczniki/czasopisma/Krajowa_strategia.pdf).

Nowe obszary prac Komisji ds. Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa FAO

Elżbieta Martyniuk^{1,2}, Grażyna Polak²,
Magdalena Mietlicka-Zakrzewska³

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

²Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy w Balicach

³Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W dniach 30 stycznia – 3 lutego 2017 roku odbyła się 16. sesja Komisji ds. Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa FAO (*Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture*; www.fao.org/ag/cgrfa). Raport z 16. sesji oraz lista delegacji poszczególnych krajów jest dostępna na stronie <http://www.fao.org/nr/cgrfa/cgrfa-meetings/cgrfa-comm/sixteenth-reg/en/>. Podczas tej sesji Komisji, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi reprezentowała delegacja złożona z osób zajmujących się zasobami genetycznymi zwierząt gospodarskich, roślin uprawnych oraz lasów. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie najważniejszych obszarów dyskusji oraz decyzji Komisji, które bezpośrednio lub pośrednio mają odniesienie do zasobów genetycznych zwierząt.

Historia Komisji ds. Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa

Działania międzynarodowe, mające na celu ochronę zasobów genetycznych roślin uprawnych i ułatwienie dostępu do tych za-

sobów zgromadzonych w bankach *ex situ*, rozpoczęto już w latach 80. ubiegłego wieku. Wejście w życie Konwencji o różnorodności biologicznej w grudniu 1993 roku było impulsem do podjęcia przez organizacje międzynarodowe wielu nowych inicjatyw i programów dotyczących ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej.

Współpraca międzyrządowa na rzecz ochrony zasobów genetycznych roślin uprawnych została zainicjowana w FAO w 1983 roku, poprzez utworzenie Komisji ds. Zasobów Genetycznych Roślin (Rezolucja 9/83). Wdrażanie Konwencji przyspieszyło prace nad pierwszym Raportem o Stanie Zasobów Genetycznych Roślin w Świecie i negocjacjami Światowego Planu Działań, które zostały ukończone w 1996 roku. Przyspieszyło to także negocjacje Międzynarodowego Traktatu o Zasobach Genetycznych Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa, który został przyjęty 3 listopada 2001 roku [5]. Warto podkreślić, że działania FAO dotyczące zasobów genetycznych roślin były wcześniej zainicjowane, bardziej zaawansowane i szerzej finansowane, niż w przypadku zasobów genetycznych zwierząt.

W 1995 roku Konferencja FAO zdecydowała o poszerzeniu mandatu Komisji, tak aby obejmował on wszystkie sektory dla wyżywienia i rolnictwa, jednocześnie zmieniając jej nazwę na Komisję ds. Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa (Rezolucja 3/95). Konferencja FAO podjęła także decyzję, że w początkowym okresie transformacji Komisji prowadzone będą prace na rzecz ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

Komisja ds. Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa FAO jest jedynym forum międzyrządowym, które umożliwia wypracowanie i wdrażanie światowych działań na rzecz ochrony zasobów genetycznych stanowiących bazę dla rolnictwa i produkcji żywności [4]. W 1997 roku Komisja podjęła po raz pierwszy dyskusję dotyczącą zwierząt gospodarskich, powołując jednocześnie Międzyrządową Grupę Roboczą ds. Zasobów Genetycznych Zwierząt (ITWG-AnGR). Polska przewodziła obradom Grupy przez dwie kadencje, od 1998 do 2004 roku; dotychczas odbyło się 9 sesji tej Grupy.

Komisja podjęła szereg istotnych decyzji dotyczących naszego sektora, przede wszystkim zaakceptowała i nadzorowała proces przygotowania Pierwszego Raportu o Stanie Zasobów Genetycznych Zwierząt w Świecie oraz negocjacje Światowego Planu Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt dla Wyżywienia i Rolnictwa (*Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture*). Światowy Plan Działań został przyjęty podczas Międzynarodowej Konferencji o Zasobach Genetycznych Zwierząt dla Wyżywienia i Rolnictwa, we wrześniu 2007 roku w Interlaken [6, 7].

Wypracowanie tego pierwszego w historii wspólnego Planu Działań stanowiło potwierdzenie odpowiedzialności krajów – członków Komisji, za ochronę i zrównoważone użytkowanie zasobów genetycznych zwierząt, wynikające z przekonania, że przyczyni się to do rozwoju produkcji zwierzęcej i zwiększenia światowego bezpieczeństwa żywnościowego [11]. Światowy Plan Działań przyczynia się bezpośrednio do wdrażania trzech celów, zwanych Celami z Aichi (Cele: 13., 7. i 4.), Strategicznego Planu Konwencji o różnorodności biologicznej 2011-2020 [1].

W 2013 roku, podczas 14. sesji, Komisja zdecydowała o rozpoczęciu przygotowania drugiego Raportu o Stanie Zasobów Genetycznych Zwierząt w Świecie, który miał być ukończony w 2015 roku. Drugi Raport opiera się na 129 raportach krajowych, 15 raportach organizacji międzynarodowych, 4 raportach regionalnych ośrodków koordynacyjnych oraz osobistej wiedzy 150 osób, autorów i recenzentów [8].

Obrady 16. sesji Komisji ds. Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa

Przygotowania do obrad 16. sesji nadzorowało Biuro Komisji, wybrane podczas 15. sesji w styczniu 2015 roku, przy udziale Sekretariatu FAO, któremu obecnie przewodzi Irene Hoffmann, Sekretarz Komisji. W skład Biura 16. sesji Komisji weszli przedstawiciele 7 regionów FAO, funkcję przewodniczącego pełnił Cho Chang Yeon z Republiki Korei Południowej.

Sprawy międzysektorowe

Jednym z najważniejszych osiągnięć 16. sesji Komisji było wypracowanie projektu Rezolucji, który został przekazany pod obrady 40. sesji Konferencji FAO, planowanej na 3-8 lipca 2017 roku. Mimo że ten temat nie był uwzględniony w agendzie, dla członków Komisji było istotne, aby Konferencja FAO odniosła się do jednego z najważniejszych wydarzeń międzynarodowych, a mianowicie przyjęcia Agendy 2030.

Projekt Rezolucji podkreśla, jak istotne są powiązania między różnorodnością biologiczną dla wyżywienia i rolnictwa a światowymi instrumentami i porozumieniami, takimi jak Agenda 2030 dla Zrównoważonego Rozwoju, Porozumienie Paryskie oraz Agenda Działań z Addis Abeby przyjęta podczas Trzeciej Międzynarodowej Konferencji Finansowanie dla Rozwoju.

Projekt Rezolucji wypracowanej podczas 16. sesji Komisji odnosi się do prac i osiągnięć Komisji mających na celu coraz lepsze rozpoznanie stanu zasobów genetycznych w poszczególnych sektorach rolnictwa. Działania pod auspicjami Komisji doprowadziły do przyjęcia i skutecznego wdrażania Światowych Planów Działań na rzecz zasobów genetycznych roślin uprawnych, zwierząt gospodarskich i różnorodności biologicznej lasów. Jednocześnie Rezolucja podkreśla kompetencje Komisji i potencjał techniczny FAO do prowadzenia działań dotyczących zasobów genetycznych dla wyżywienia i rolnictwa, co powoduje, że Komisja jest ważnym partnerem w wysiłkach na rzecz osiągnięcia 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju Agendy 2030, a szczególnie celu 2.5 dotyczącego różnorodności genetycznej.

Rezolucja zawiera także sugestie dla członków Komisji, między innymi dotyczące uwzględniania zagadnień odnoszących się do różnorodności biologicznej dla wyżywienia i rolnictwa w polityce, strategiach oraz krajowych i regionalnych planach

działań na rzecz rolnictwa, zmian klimatycznych, bezpieczeństwa żywności i żywienia oraz w innych istotnych sektorach. Zawiera też zalecenia dla FAO, związane z udziałem Komisji we wdrażaniu Agendy 2030, wzywające do dalszej integracji tematyki dotyczącej zasobów genetycznych dla wyżywienia i rolnictwa w Strategicznym Planie organizacji, tak aby odzwierciedlały one znaczenie tych zasobów dla bezpieczeństwa żywnościowego, poprawy odżywiania i promowania zrównoważonego rolnictwa oraz ich rolę w dostarczaniu usług środowiskowych.

• Raport o stanie różnorodności biologicznej dla wyżywienia i rolnictwa w świecie

Podczas 14. sesji w 2013 roku Komisja przyjęła proces przygotowania raportu o stanie różnorodności biologicznej dla wyżywienia i rolnictwa w świecie, oparty na raportach krajowych, raportach organizacji międzynarodowych oraz studiach tematycznych. Raport ten ma pokazać powiązania między sektorami zasobów genetycznych i zachodzące między nimi interakcje (np. między uprawami a zwierzętami gospodarskimi w mieszanych systemach produkcji, między produkcją zwierzęcą i akwakulturami), jak też potencjalne korzyści z holistycznego, zintegrowanego podejścia do użytkowania agroekosystemów. Raport przedstawi też stan wiedzy o organizmach, które przyczyniają się do zwiększenia produktywności rolnictwa (jak np. zapylacze i organizmy glebowe) oraz o dzikich gatunkach powiązanych z agroekosystemami.

FAO przygotowała obszernie i skomplikowane wytyczne do przygotowania raportów krajowych. Do 30 września 2016 roku tylko 71 krajów (w tym Polska) złożyło raporty, dlatego też Komisja zdecydowała o przedłużeniu terminu ich składania do 30 czerwca 2017 roku. Plan przygotowania Raportu końcowego obejmuje: przygotowanie przez FAO do dnia 1 marca 2018 roku poprawionej wersji Raportu oraz jego streszczenia, następnie zgłaszanie uwag przez członków Komisji do 16 czerwca 2018 roku i zakończenie prac nad Raportem w drugiej połowie 2018 roku.

Na podstawie raportów krajowych złożonych w pierwszym terminie Sekretariat Komisji opracował dokument „Różnorodność biologiczna dla wyżywienia i rolnictwa – potrzeby i możliwe działania” zawierający potencjalne globalne priorytety działań w tym obszarze. Członkowie Komisji mogą zgłaszać uwagi do ww. dokumentu do połowy kwietnia 2018 roku. Komisja zdecydowała także, że każdy z siedmiu regionów FAO wybierze trzech przedstawicieli, pełniących funkcję krajowych punktów kontaktowych (National Focal Points – NFPs), nadzorujących przygotowanie raportów krajowych. Ta grupa, złożona z 21 osób, dokona analizy zgłoszonych przez kraje uwag i propozycji dotyczących potrzeb i możliwości wspólnych działań na rzecz ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej dla wyżywienia i rolnictwa. Spotkanie grupy planowane jest w czerwcu 2018 roku, a przygotowane podczas warsztatów rekomendacje zostaną rozpatrzone przez Komisję podczas jej 17. sesji w styczniu 2019 roku. Rekomendacje te będą podstawą do negocjacji nowego Planu Działań na rzecz ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej dla wyżywienia i rolnictwa.

• Rola zasobów genetycznych w odniesieniu do wyżywienia i rolnictwa

Komisja dyskutowała dokument „Możliwości podnoszenia świadomości o roli zasobów genetycznych dla bezpieczeństwa żywnościowego i żywienia”, podkreślając rolę zasobów genetycznych w osiągnięciu wszystkich aspektów bezpieczeństwa żywnościowego. Stwierdzono, że kraje, członkowie Komisji, powinny nadal prowadzić działania mające na celu podnoszenie świadomości co do znaczenia ochrony i zrównoważonego użytkowania zasobów genetycznych oraz dostępu i podziału korzyści wynikających z ich użytkowania. Ważne jest szerokie włączanie problematyki dotyczącej zasobów genetycznych przy tworzeniu polityki i strategii w zakresie bez-

pieczeństwa żywnościowego, planowaniu badań naukowych, działaniach na rzecz edukacji, rozwoju rynku oraz tworzeniu łańcucha wartości. Komisja zaleciła FAO wsparcie tych działań i pomoc krajom rozwijającym się w pozyskaniu środków finansowych na te cele.

Komisja zdecydowała o przygotowaniu studium tematycznego obejmującego analizę znaczenia zasobów genetycznych dla czterech filarów bezpieczeństwa żywnościowego: możliwość pozyskania, dostęp, wykorzystanie i stabilność (availability, access, utilisation i stability). Wyniki tego opracowania mają być także wykorzystane w przygotowywanym Raplocie o stanie bioróżnorodności dla żywienia i rolnictwa w świecie. Kraje powinny przygotować wkład merytoryczny do tego studium do 31 marca 2017 roku.

Komisja podkreśliła znaczenie współpracy z komitetami technicznymi FAO oraz Światowym Komitetem Bezpieczeństwa Żywnościowego (Commission on World Food Security), a także wskazała na konieczność dalszej integracji działań dotyczących zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa w Programie Pracy i Budżecie FAO.

• *Dostęp i podział korzyści w odniesieniu do Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa*

Obrazy tego punktu agendy rozpoczął Javad Mozafari Hashjin (Iran), przewodniczący Zespołu Ekspertów Prawnych i Merytorycznych ds. Dostępu do Zasobów Genetycznych i Dzielenia się Korzyściami, przedstawiając raport z trzeciego posiedzenia Zespołu. Zespół został powołany przez Komisję w 2013 roku; przedstawiciel Polski jest jedną z dwóch osób reprezentujących w tym Zespole Europejską Grupę Regionalną.

Ze względu na fakt, że w trakcie dyskusji tego punktu agendy wniesiono nowe propozycje wymagające szczegółowej analizy, przewodniczący obrad zdecydował o powołaniu Grupy Kontaktowej ds. ABS (Access and Benefit-Sharing), której zadaniem były negocjacje tekstu decyzji Komisji. Na współprzewodniczących Grupy Kontaktowej powołano członków Zespołu Ekspertów ds. ABS z Namibii i z Polski. Wynik negocjacji Grupy Kontaktowej został w całości przyjęty przez Komisję.

Decyzje Komisji dotyczące ABS obejmują cztery obszary:

- dalsze prace Sekretariatu Komisji w zakresie ABS;
- proces mający na celu opracowanie przez Zespół Ekspertów ds. ABS tzw. explanatory notes, czyli not wyjaśniających specyficzne aspekty ABS w poszczególnych subsektorach zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa;
- współpracę z Sekretariatem Międzynarodowego Traktatu o Zasobach Genetycznych Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture – ITPGRFA);
- proces dotyczący rozpoznania, w jakim zakresie wykorzystywana jest informacja cyfrowa o sekwencjach DNA zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa (Digital Sequence Information – DSI) i jakie ma to implikacje w odniesieniu do ABS.

Najbardziej istotne, bo wymagające zaangażowania poszczególnych krajów elementy decyzji w tym zakresie przedstawiono poniżej.

Sekretariat Komisji ma rozpocząć proces zbierania informacji od krajów, społeczności tubylczych i lokalnych oraz zainteresowanych tą tematyką podmiotów dotyczących praktyk w zakresie wykorzystania i obrotu zasobami genetycznymi, dobrowolnych kodeksów postępowania, wytycznych, najlepszych praktyk i standardów, jak też modelowych kontraktów. Ponadto zbierane będą informacje na temat sposobów zapewniania przez kraje udziału społeczności tubylczych i lokalnych w udzielaniu PIC (Prior Informed Consent – wcześniej uzyskana zgoda) oraz informacje o doświadczeniach, jakie mają społeczności lokalne i tubylcze z udzielaniem PIC w odniesieniu do tradycyjnej wiedzy związanej z zasobami genetycznymi dla żywienia i rolnictwa. Wszystkie te informacje mają być skompilowane przez Sekretariat i udostępnione Zespołowi Ekspertów ds. ABS.

Komisja zdecydowała, że opracowane będą nienormatywne noty objaśniające charakterystyczne cechy i specyficzne praktyki dotyczące ABS w poszczególnych subsektorach zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa (Genetic Resources for Food and Agriculture – GRFA). Proces ich opracowania obejmować będzie zebranie informacji w tym zakresie od wszystkich zainteresowanych podmiotów oraz przeprowadzenie międzynarodowych warsztatów, mających na celu identyfikację i upowszechnienie wiedzy o charakterystycznych cechach i specyficznych praktykach w poszczególnych subsektorach GRFA. Wyniki warsztatów posłużą do przygotowania przez Sekretariat, we współpracy z Zespołem Ekspertów ds. ABS, draftu dokumentu zawierającego opis charakterystycznych cech i specyficznych praktyk w poszczególnych subsektorach GRFA, który po dyskusji na forum czterech Grup Międzyrządowych będzie skonsolidowany przez Zespół Ekspertów ds. ABS i poddany pod obrady 17. sesji Komisji w lutym 2019 roku.

Ważnym elementem decyzji było ustanowienie programu pracy dotyczącego DSI (Digital Sequence Information), czyli informacji cyfrowej o sekwencjach DNA zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa. Jest to nowy obszar zainteresowania Komisji, wynikający z decyzji przyjętych podczas 13. Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej oraz drugiego posiedzenia Stron Protokołu z Nagoi, w Cancun, w grudniu 2016 roku [2, 3]. Proces mający na celu analizę tego zagadnienia w kontekście ABS obejmuje przygotowanie przez Sekretariat Komisji studium tematycznego opartego na faktach i objaśniającego zastosowanie DSI podczas prowadzenia charakterystyki, hodowli i doskonalenia genetycznego oraz ochrony GRFA, jak też znaczenia wykorzystania DSI w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego. Następnie Międzyrządowe Techniczne Grupy Robocze ds. zasobów genetycznych roślin, zwierząt, lasów oraz organizmów wodnych przeanalizują i wniosą uwagi do tego dokumentu podczas swoich kolejnych sesji, planowanych w połowie 2018 roku. Końcowy dokument zostanie przygotowany przez Zespół Ekspertów ds. ABS i przedstawiony Komisji podczas 17. sesji w 2019 roku, a następnie Sekretariatowi Konwencji o różnorodności biologicznej.

Prowadzenie pracy dotyczącej ABS przez Komisję ma olbrzymie znaczenie ze względu na fakt, że dotychczasowe decyzje Stron Konwencji i Protokołu z Nagoi nie uwzględniają specyfiki sektora rolnictwa, w którym niezakłócony dostęp do zasobów genetycznych będących podstawą produkcji roślinnej i zwierzęcej ma kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa żywnościowego. Wkład FAO, przypominający o specyfice GRFA, jest niezbędny na tym etapie dyskusji międzyrządowej dotyczącej ABS na forum Konwencji.

Bardzo ważne jest także zwrócenie uwagi, aby podczas tworzenia legislacji w poszczególnych krajach starannie rozważono kwestie dostępu do zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa [9]. Wiele krajów Unii Europejskiej albo całkowicie zrezygnowało z regulowania dostępu do swoich zasobów genetycznych, albo wyłączyło z regulacji GRFA, w tym zasoby genetyczne zwierząt.

• *Przegląd programu pracy dotyczącego zmian klimatycznych i zasobów genetycznych dla żywienia i rolnictwa*

Komisja oceniła wdrażanie programu pracy dotyczącego zmian klimatycznych i GRFA, i zdecydowała o włączeniu tego obszaru do Strategicznego Planu Komisji oraz do Strategicznych Ram Organizacji i Strategii Zmian Klimatycznych wdrażanych przez FAO. Komisja zaapelowała o szerokie wykorzystanie Wytycznych dla wspierania integracji różnorodności genetycznej w krajowych planach adaptacji do zmian klimatycznych (*Voluntary Guidelines to Support the Integration of Genetic Diversity into National Climate Change Adaptation Planning*). Komisja zobowiązała FAO do udzielania wsparcia krajom wdrażającym powyższe wytyczne. Kraje powinny rozważyć zintegrowanie zagadnień dotyczących zasobów genetycznych w krajowych planach dotyczących zmian klimatycznych, które będą uwzględ-

niały potencjał adaptacyjny zasobów genetycznych do zmian klimatycznych oraz możliwości łagodzenia zmian klimatycznych.

Komisja zleciła przygotowanie propozycji przeprowadzenia, na podstawie raportów krajowych, globalnej oceny roli zasobów genetycznych w procesie adaptacji do i minimalizacji skutków zmian klimatycznych. Propozycje wytycznych dla sporządzenia raportów krajowych będą poddane dyskusji na następnym posiedzeniu Komisji. Podczas dyskusji podkreślono, że każdy proces raportowania ma charakter dobrowolny i powinien być przeprowadzony we współpracy z jednostkami administracji krajowej zajmującymi się zmianami klimatycznymi oraz że raporty krajowe powinny być oparte na prostych kwestionariuszach.

• *Przegląd realizacji celów i wskaźników w odniesieniu do zasobów genetycznych*

Komisja uznała kluczową rolę różnorodności biologicznej dla wyżywienia i rolnictwa dla realizacji Agendy 2030 i Celów Zrównoważonego Rozwoju (Sustainable Development Goals – SDG), podkreślając potrzebę odzwierciedlenia tej roli w krajowych strategiach rozwoju. Komisja z zadowoleniem przyjęła działania FAO na rzecz wspierania krajów podczas wdrażania Światowych Planów Działań (Global Plans of Action – GPA) przyjętych w poszczególnych sektorach GRFA oraz istotne znaczenie danych zebranych przez Komisję w ramach istniejącego systemu raportowania dla oceny wskaźnika SDG 2.5. Jednocześnie Komisja zleciła FAO kontynuowanie prac nad opracowywaniem i wdrażaniem międzynarodowych wskaźników dotyczących GRFA, w tym udziału w pracach grupy ekspertów do spraw wskaźników zrównoważonego rozwoju (IAEG-SDGs).

Zasoby Genetyczne Zwierząt

• *Wdrażanie Światowego Planu Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt*

Na początku obrad, przewodnicząca Międzyrządowej Technicznej Grupy Roboczej ds. Zasobów Genetycznych Zwierząt, Desire Januarie (Namibia) przedstawiła raport z jej 9. sesji.

Postęp we wdrażaniu Światowego Planu Działań jest oceniany przy pomocy dwóch typów wskaźników, charakteryzujących z jednej strony stan zasobów (resource indicators) jako ostateczny efekt działań ochronnych, a z drugiej strony przebieg działań (proces indicators) [13]. Komisja stwierdziła, że FAO powinno wspierać kraje we wdrażaniu Światowego Planu Działań oraz przy nawiązywaniu współpracy i wzmocnianiu partnerstwa w tym procesie; Komisja zwróciła także uwagę na konieczność współpracy z zainteresowanymi organizacjami i instytucjami w zakresie doskonalenia metod zarządzania i wykorzystywania zasobów genetycznych zwierząt.

Komisja z zadowoleniem przyjęła wprowadzanie przez FAO udoskonalonej wersji systemu DAD-IS (Domestic Animal Diversity – Information System), opartej na platformie FENIX. Stwierdzono, że DAD-IS powinien być powiązany z innymi bazami FAO oraz że w przyszłości do DAD-IS powinny być włączone informacje o nowych gatunkach (pszczoła miodna i inne owady zapylające). Stwierdzono również, że potrzebne jest stworzenie modułu zawierającego informacje o materiale biologicznym przechowywanym w krajowych bankach genów *ex situ*. Komisja zleciła przeprowadzenie analizy przyczyn niewystarczających informacji na temat statusu zagrożenia ras oraz podkreśliła konieczność regularnej aktualizacji danych krajowych zawartych w bazach DAD-IS oraz FABIS-net, w tym dotyczących klasyfikacji ras. Podczas następnej sesji Grupy Roboczej kwestia ta zostanie poddana dyskusji, aby wskazać możliwości poprawy sytuacji.

Komisja uznała za istotne podniesienie poziomu wiedzy na temat znaczenia poszczególnych gatunków i ras w świadczeniu usług ekosystemowych, precyzyjniejszego terytorialnego oznaczenia występowania ras i gatunków, opisu ich fenotypu i funkcji pełnionych w ekosystemie, szczególnie w ekosystemach podle-

gających wypasowi. Stwierdzono także, że konieczne jest zrewidowanie metod oceny i waloryzacji usług ekosystemowych świadczonych przez zwierzęta gospodarskie, jak też poddania tej kwestii pod dyskusję podczas przyszłego spotkania Grupy Roboczej oraz uwzględnienie tego problemu w Raporcie o stanie bioróżnorodności dla wyżywienia i rolnictwa w świecie.

Komisja zwróciła uwagę krajów na potrzebę ściślejszego powiązania ochrony ras, zrównoważonej produkcji rolnej i ochrony przyrody oraz zaleciła współpracę między sektorami rolnictwa/produkcji zwierzęcej i środowiska/leśnictwa/ochrony przyrody, przy pełnym udziale hodowców i producentów, w tym małych gospodarstw i społeczności pasterskich. Komisja zachęciła kraje do analizy możliwości wspierania finansowego usług ekosystemowych świadczonych przez zwierzęta gospodarskie, szczególnie rasy lokalne, i zleciła FAO opracowanie wytycznych na ten temat.

Ponadto Komisja zleciła FAO przygotowanie raportu zawierającego wyniki dotychczasowych projektów wykonanych w ramach Strategii Finansowania Światowego Planu Działań i opublikowanie go na stronie internetowej. Zdecydowano także, że zmienione będą warunki finansowania projektów w ramach Strategii Finansowania, a część środków przyznanych na realizację projektu przeznaczona będzie na monitorowanie jego wyników, pomoc personelu FAO i techniczne wsparcie realizacji projektów.

• *Przegląd Światowego Planu Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt*

Przygotowanie drugiego Raportu o stanie zasobów genetycznych zwierząt [8] stworzyło okazję do refleksji nad stanem wdrażania Światowego Planu Działań oraz potencjalnych dodatkowych działaniach, które mogłyby go wzbogacić. Podczas posiedzenia Grupy Roboczej potwierdzono, że nadal są istotne i nie wymagają zmiany cztery strategiczne obszary priorytetowe przyjęte w 2007 roku w Interlaken [6, 7], a mianowicie:

I. Charakterystyka, inwentaryzacja i monitoring trendów i zagrożeń

II. Zrównoważone użytkowanie i rozwój

III. Ochrona

IV. Strategie, instytucje i budowanie potencjału.

Komisja zdecydowała o potrzebie formalnego potwierdzenia zaangażowania krajów we wdrażaniu Światowego Planu Działań i zaakceptowała projekt Rezolucji „Potwierdzenie zobowiązania społeczności międzynarodowej do wdrażania Światowego Planu Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt” [10], który został przedstawiony pod obrady 40. sesji Konferencji FAO w lipcu 2017 roku.

Projekt Rezolucji stwierdza, że Światowy Plan Działań jest instrumentem, który stanowi nadal trwałą i solidną podstawę dla działań międzynarodowych służących rozwiązywaniu już istniejących i pojawiających się problemów związanych z zarządzaniem zasobami genetycznymi zwierząt. Rezolucja podkreśla związek między zasobami genetycznymi dla wyżywienia i rolnictwa i wdrażaniem takich globalnych instrumentów, jak Agenda Zrównoważonego Rozwoju 2030.

W projekcie Rezolucji apeluje się o zwiększenie wysiłków na rzecz wdrażania Światowego Planu Działań we wszystkich jego obszarach, poprzez opracowanie krajowych strategii i programów. Szczególnie istotne jest wzmocnienie prac dotyczących inwentaryzacji, charakterystyki i monitorowania stanu zasobów genetycznych zwierząt. Projekt zwraca również uwagę na potrzebę zintegrowania różnorodności genetycznej w krajowych planach adaptacji do i ograniczenia zmian klimatu.

Projekt Rezolucji odnosi się do wyzwania, jakim dla produkcji zwierzęcej jest postępujące ograniczenie zasobów naturalnych i wynikająca z tego konieczność poprawy planowania przestrzennego, tak aby ograniczyć utratę obszarów wypasowych, wykorzystywanych szczególnie przez rasy lokalne. Kolejnym problemem jest zapewnienie praw społeczności lokalnych i tubylczych, jako kustoszy ras lokalnych, w stosunku do ich tere-

nów, zasobów przyrodniczych i ziemi. Pozwoli to na zwiększenie udziału społeczności pasterskich w zrównoważonym zarządzaniu zasobami przyrody.

Nowym elementem w projekcie Rezolucji jest podkreślenie potrzeby zwiększenia podaży usług środowiskowych, jakie zapewniają zwierzęta gospodarskie, co można osiągnąć przez nadanie im wymiaru ekonomicznego i wprowadzenie opłat za świadczenie takich usług. Drugim nowym elementem jest potrzeba lepszego rozpoznania specyficznych praktyk stosowanych w odniesieniu do dostępu do zasobów genetycznych zwierząt i dzielenia się korzyściami z ich wykorzystania.

Projekt Rezolucji podkreśla konieczność ochrony zasobów genetycznych zwierząt i ograniczenie czynników mających wpływ na erozję tych zasobów, w tym poprawę stanu zdrowia i ograniczenie śmiertelności zwierząt.

Dokument ten zawiera zalecenia dla FAO, obejmujące między innymi: monitorowanie problemów i wyzwań związanych z zarządzaniem zasobami genetycznymi zwierząt, wzmocnienie prac nad dalszym rozwojem DAD-IS, tak aby skuteczniej oceniać trendy występujące w populacjach zwierząt gospodarskich oraz postęp we wdrażaniu Światowego Planu Działań. FAO powinno także zapewnić, aby wszystkie struktury organizacji, od poziomu centralnego, przez regionalne do krajowych, promowały działania dotyczące zasobów genetycznych zwierząt, wspierając jednocześnie ochronę różnorodności biologicznej w sektorze produkcji zwierzęcej.

Projekt Rezolucji identyfikuje potrzebę budowania potencjału dla wdrażania Światowego Planu Działań i wspierania finansowego krajów rozwijających się w realizacji tych zadań, jak też pozyskiwania środków pozabudżetowych na te cele. Ponadto, dla dalszego, skutecznego wdrażania Światowego Planu Działań niezbędna jest współpraca wszystkich partnerów i zainteresowanych podmiotów, w tym społeczności tubylczych i lokalnych, ludów pasterskich, hodowców zwierząt, sektora hodowli i produkcji zwierzęcej, instytucji naukowo-badawczych, organizacji pozarządowych i organizacji społecznych, zarówno instytucji publicznych, jak i sektora prywatnego.

Potwierdzenie na forum FAO zobowiązania do wdrażania Światowego Planu Działań jest najlepszym rozwiązaniem z punktu widzenia naszego kraju. Przede wszystkim uważamy, że Światowy Plan Działań jest nadal aktualny, a nasza Krajowa Strategia, która adaptuje i wdraża jego priorytety jest przewidziana na lata 2011-2025 [12]. Przyjęcie Rezolucji na ten temat przez 40. sesję Konferencji FAO pozwoli na zwrócenie uwagi na

problemy, wyzwania i konieczność jeszcze większego zaangażowania poszczególnych krajów na rzecz lepszego i skuteczniejszego zarządzania zasobami genetycznymi zwierząt, których bogactwo jest niezbędne dla przyszłości światowej hodowli zwierząt.

Literatura: 1. CBD, 2010 – CBD/COP/DEC/X/2. The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets (<https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-02-en.doc>). 2. CBD, 2016 – CBD/COP/DEC/XIII/16. Digital sequence information on genetic resources (<https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-16-en.pdf>). 3. CBD, 2016 – CBD/NP/MOP/DEC/2/14. Digital sequence information on genetic resources (<https://www.cbd.int/doc/decisions/np-mop-02/np-mop-02-dec-14-en.pdf>). 4. FAO, 1996 – History, Milestones and Calendar of Meetings of the FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture and the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (https://www.bioversityinternational.org/fileadmin/user_upload/online_library/publications/pdfs/Plant_genetic_resources_and_food_security/annex_1.pdf). 5. FAO, 2001 – RESOLUTION 3/2001 OF THE FAO CONFERENCE Adoption of the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture and Interim Arrangements for its Implementation (<http://www.fao.org/nr/cgrfa/themes/plants/en/>). 6. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture FAO, Rome (<http://www.fao.org/3/a-a1404e.pdf>). 7. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture FAO, Rome (tłumaczenie Wiad. Zoot., R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny). 8. FAO, 2015 – The Second Report on the State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture (ed. B.D. Scherf & D. Pilling). FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture Assessments. Rome (<http://www.fao.org/3/a-i4787e/index.html> and <http://www.fao.org/publications/sowangr/en/>). 9. FAO, 2016 – ABS Elements. Elements to Facilitate Domestic Implementation of Access and Benefit-Sharing for Different Subsectors of Genetic Resources for Food and Agriculture, FAO, ISBN 978-92-5-108911-8 (<http://www.fao.org/3/a-i5033e.pdf>). 10. FAO, 2017 – Report of the Sixteenth Regular Session of the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture, Rome, 30 January – 3 February 2017, CGRFA-16/17/Report (<http://www.fao.org/nr/cgrfa/cgrfa-meetings/cgrfa-comm/sixteenth-reg/en/>). 11. Kostrzewska H., Krupiński J., Martyniuk E., 2008 – Światowy Plan Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt – nowe perspektywy ochrony bioróżnorodności zwierząt gospodarskich. Wiad. Zoot., R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny, XI-XV. 12. MRIRW, 2013 – Krajowa strategia zrównoważonego użytkowania i ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (http://www.izoo.krakow.pl/zalaczniki/czasopisma/Krajowa_strategia.pdf). 13. Scherf B., Baumung R., 2015 – Monitoring the implementation of the Global Plan of Action for Animal Genetic Resources. Biodiversity 16, 2-3, 149-156 (<http://dx.doi.org/10.1080/14888386.2015.1075901>).

Nowa legislacja UE dotycząca hodowli i obrotu zwierzętami – najważniejsze elementy

Elżbieta Martyniuk^{1,2}, Agnieszka Chelmińska²

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

²Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy w Balicach

Na dorobek prawa rolnego regulującego sprawy hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce po II wojnie światowej składają

się trzy ustawy. Pierwsza z nich, z 2 grudnia 1960 roku o hodowli zwierząt gospodarskich [6], ustanowiła podstawy prawne do prowadzenia prac hodowlanych w kraju, a druga – z 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich [7], stworzyła warunki niezbędne do reorganizacji sektora hodowli i uspołecznienia hodowli, a także dostosowała prawo krajowe do założeń prawa hodowlanego Unii Europejskiej w okresie przed przystąpieniem Polski do UE. Ostatnia ustawa, z 29 czerwca 2007 roku o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich [8], uwzględniła zmiany, jakie zaszły w organizacji hodowli i rozrodo zwierząt w kraju na przestrzeni poprzednich 10 lat, a jej konstrukcja jest zgodna z prawem unijnym, które obowiązuje w Polsce, jako państwie członkowskim UE, od 1 maja 2004 roku.

Prawodawstwo UE w zakresie hodowli zwierząt oparte jest na założeniu, że hodowla stanowi źródło postępu w produkcji i powinna być prowadzona na terytorium Unii Europejskiej w sposób rzetelny, tak aby gwarantowała osiąganie postępu genetycznego, a tym samym podnoszenie opłacalności i efektywno-